

לכה את שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תעד
ערש"ק פרשת וירא ה'תשע"ה

מדוע לא הכין אברהם את הלחם לאורחים?

בעניני ביקור חולים ודין חולה מסוכן במילה

"אנכי עפר ואפר"

"במה התפללת?" - "עם הסטענדער!"

פתח הבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת וירא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון תעד), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רכבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על-ידי:

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב שמואל אבצן, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

נדפס באדיבות: The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237 • (718) 628-6700

תוכן העניינים

כט

לקראת שבת

האלקית, לא הי' לזה קיום. וזהו פירוש המענה [של אדמו"ר הזקן] שהוא התפלל עם הסטענדער שהסטענדער הוא אלקות -

ואדמו"ר הזקן סיים: העשב הקטן ביותר מראה על אלקות. כמ"ש מה רבו מעשיך ה', כמה גדולים מעשיך רבונו של עולם, ישנם מליוני מליונים עשבים ולכל אחד מהם יש חיות נפרדת וטבע נפרד, מה שטוב לעשב אחד, שונה לעשב אחר, ורבונו של עולם אחד ברא הכל, ומחי' הכל.

(אגרות קודש חט"ו עמ' יב ואילך - תרגום מאידית)

ה. מקרא אני דורש.....

מדוע לא הכין אברהם בעצמו את הלחם לאורחים?

ידייק מהכתובים שמלאכת הכנת העיסה הוא מלאכת הנשים דווקא / יבאר את שלשת הנסים שפסקו אחרי פטירת שרה וחזרו כאשר באה רבקה, שמרומזים הם בג' התיבות "האהלה שרה אמר"

(עי' לקוטי שיהות חט"ו שיחה ג' לפ' חיי שרה)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

"אנכי עפר ואפר"

"בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לשתי מצות אפר פרה ועפר סוטה" (סוטה יז, א) - ביאור השייכות של ב' מצוות אלו לאופן ענותנותו של אברהם - "עפר ואפר"

(עי' לקוטי שיהות חט"ו שיחה ב' לפרשתנו)

יג. פנינים.....

דרוש ואגדה

יד. חידושי סוגיות.....

בעניני ביקור חולים ודין חוליה מסוכן במילה

ידחה תירוצי המפרשים בענין התאמת דברי הש"ס שביקר הקב"ה את אברהם בשלישי למלתו עם שיטות הראשונים גבי סכנת חולי המילה / יחדש ע"פ הש"ס יסוד בקיום מצוות שעדיף קיומו מבלי שינוי טבע העולם, ועפ"ז יתכן היטב סיפורי הש"ס גבי מילת אברהם

(עי' לקוטי שיהות ח"ה שיחה לפרשתנו)

כד. תורת חיים.....

עבדו את ה' בשמחה

כז. דרכי החסידות.....

עם מה התפללת?

אדמו"ר האמצעי שאל את אדמו"ר הזקן במה הוא [אדמו"ר הזקן] התפלל בראש-השנה (כלומר, באיזה התבוננות) וענה לו [אדמו"ר הזקן] "עם הסטענדער, שהסטענדער הוא גם אלקות".

מקרא אני דורש

מדוע לא הכין אברהם בעצמו את הלחם לאורחים?

ידייק מהכתובים שמלאכת הכנת העיסה הוא מלאכת הנשים דווקא / יבאר את שלשת הנסים שפסקו אחרי פטירת שרה וחזרו כאשר באה רבקה, שמרומזים הם בנ' התיבות "האהלה שרה אמו"

בריש פרשתנו מספר הכתוב אודות ה"הכנסת אורחים" הנפלאה שהיתה אצל אברהם אבינו, דאף שהי' יום השלישי למילתו ובמילא הי' כואב כו', מכל מקום כשראה "שלשה אנשים" באים רץ לקראתם ודאג להם לאכילה ושתיה.

והנה, הכתוב מדגיש אשר **אברהם בעצמו** עשה את הפעולות הנדרשות: "ואל הבקר רץ אברהם, ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער, וימהר לעשות אותו. ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה, ויתן לפניהם, והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו" (יה, ז-ח). וזה שנתן את הבקר "אל הנער" – ולא השלים לעשותו בעצמו – מפרש רש"י ש"הנער" הוא בנו ישמעאל, וזה שנתן לו אברהם הוא מטעם מיוחד: "לחנכו במצוות".

[וראה בדברי הרמב"ן כאן: "וטעם ואל הבקר רץ אברהם, להגיד רוב חשקו בנדיבות, כי האדם הגדול אשר היו בביתו שמונה עשר ושלוש מאות איש שולף חרב, והוא זקן מאד וחלוש במילתו, הלך הוא בעצמו אל אהל שרה לזרו אותה בעשיית הלחם, ואחרי כן רץ אל מקום הבקר לבקר משם בן בקר רך וטוב לעשות לאורחיו, ולא עשה כל זה על ידי אחד משרתיו העומדים לפניו"].

חזורים בתשובה על הדברים הבלתי-טובים של השנה החולפת, ומקוים שבשנה הזאת נעשה רק את הטוב. חג זה נקרא בשם "ראש השנה", כפי שנקרא ראש האדם, כלומר, "ראש השנה" הוא הראש של השנה – כשם שכל האברים תלויים בראש, כך גם כל מה שיהי' עם האדם במשך כל השנה, הוא נידון על כך בראש השנה. לפיכך אצל היהודים הגדולים, ימים אלו יקרים מאוד, כל דקה מתוקה ונעימה.

אני זוכר עדיין חסידים שלא היו ישנים כלילות ראש-השנה, או שהיו ישנים מעט מאוד. ביממות אלו היו לומדים ומתפללים, אומרים תהלים, משלימים את התהלים, מי פעמיים ומי שלוש פעמים. הכרתי חסיד זקן אחד, יהודי פשוט, מחסידי אדמו"ר האמצעי – ליתר דיוק, הוא הכיר את אדמו"ר האמצעי, כי להיות חסיד כפי שאנו קוראים חסיד, הוא לא הי' שייך לזה, – והוא הי' משלים את ספר התהלים עשר פעמים בראש-השנה וחמש פעמים ביום הכיפורים.

מכל האמור מובן, שתפלת ראש השנה היא אחת הדרגות הגבוהות ואדמו"ר הזקן שאל את אדמו"ר האמצעי באיזו התבוננות (התבוננות פירושה: הערכה, הגות, מחשבות עמוקות) הוא התפלל בראש השנה.

וכל קומה לפניך תשתחוה

אדמו"ר האמצעי השיב לו שהוא התפלל עם המשמעות של "וכל קומה לפניך תשתחוה", שהכל בטל לאלקות.

– הסבר הדברים הוא: למרות שמן העולם משתקפת דמות מציאות מסוימת – שזו משמעות המושג "קומה" – יש בו הכל, בני-אדם, חיות ובהמות, שמש וירח, וכל אחד מתנהג בסדר מסויים של קיץ וחורף, קור וחום, אור וחושך, אבל כל הדמות הזאת משתחוה אליך הקב"ה, כל דברים אלו, ללא החיות הקדושה שאתה מחי' אותם, הרי הם כאין ואפס, ולכן התפלל אדמו"ר האמצעי שבכל זה תומשך חיות.

"עם הסטענדער, שהסטענדער הוא גם אלקות"

ואדמו"ר האמצעי שאל את אדמו"ר הזקן במה הוא [אדמו"ר הזקן] התפלל בראש-השנה (כלומר, באיזה התבוננות) וענה לו [אדמו"ר הזקן] "עם הסטענדער, שהסטענדער הוא גם אלקות".

– ההסברה בזה: סטענדער הוא דוכן שנשענים עליו בשעת התפלה, היינו שלא דוקא העולם החי, עצים, אנשים וכל שאר הדברים, אלא אפילו דבר שאנחנו לא רואים בו חיות כמו הסטענדער וכיוצא בזה, גם הם חיים, וחיותם היא רק מאלקות, וללא החיות

דרכי החסידות

שיחות ואגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרריי"צ מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבנ"מ זי"ע בענייני עבודת השי"ת

עם מה התפללת?

אדמו"ר האמצעי שאל את אדמו"ר הזקן במה הוא [אדמו"ר הזקן] התפלל בראש-השנה (כלומר, באיזה התבוננות) וענה לו [אדמו"ר הזקן] "עם הסטענדער, שהסטענדער הוא גם אלקות".

◇ ◇ ◇

במה התפללת בראש השנה?

מספרים מעשה שזקני החסידים היו מספרים, שפעם נכנס אדמו"ר הזקן לחדרו של אדמו"ר האמצעי - הדבר היה בעשרת ימי תשובה, בין ראש השנה ליום הכיפורים, ואדמו"ר הזקן ראה את אדמו"ר האמצעי כותב חסידות - שאל אדה"ז את אדמו"ר האמצעי: "במה התפללת בראש השנה?".

- פירוש השאלה: כלומר באלו מחשבות והתבוננויות התפלל בראש-השנה. הרי ענין התפלה הוא שבח להקב"ה. ישנם אנשים פשוטים שתפלתם היא רק בקשה, הם מבקשים שהקב"ה יעזור להם בכל צרכיהם, בריאות ופרנסה וכיוצא בזה. אך אנשים נעלים יותר - תפלתם היא עבודה שבה הם עובדים את הקב"ה, לא רק עבור צרכיהם בלבד. כמו משה רבינו שלא נדרש לענייני עצמו, כי אם בעד העם הקדוש. וכך גם הצדיקים שבכל דור, המתפללים בעד כל היהודים, בעד כלל ישראל, ועבור המקושרים אליהם בפרט. תפלתם היא כבר מסוג אחר לגמרי, למעלה מן הרגיל.

מהדרגות הגבוהות בתפילה - תפילת ראש-השנה

יש דרגות רבות בתפילה. אינה דומה תפלת ימי החול לתפלות שבת ויום-טוב, ובכל יו"ט דרגה שונה. עבודת ר"ה היא: "הכתרה", אנו מקבלים עלינו את מלכותו ית'. אנו

אמנם יוצא מן הכלל הוא הכנת הלחם - שאת זה השאיר אברהם לשרה דוקא: "וימהר אברהם האהלה אל שרה, ויאמר מהרי שלש סאים קמח סולת לושי ועשי עוגות" (יח, ו). וזהו הטעם שלבסוף לא הביא להם לחם - "לפי שפירסה שרה נדה... ונטמאת העיסה", כדברי רש"י (ח, ו). ונתבאר בארוכה בלקוטי שיחות ח"ה עמ' 193). ומזה שלא פירש רש"י טעם מיוחד על זה [ולהעיר מהמסופר בהמשך הסדרה (יט, א) בנוגע ללוט, שהוא בעצמו אפה מצות] - מובן שכן הוא בפשיטות, שענין זה דהכנת לחם שייך דוקא לשרה (ולא לאברהם).

ואם כן הוא, הרי שיהי' בידינו "מפתח" להבין את דברי רש"י בסדרה הבאה, פ' חיי שרה, שבהשקפה ראשונה נראים שלא במקומם - ועפהנ"ל יתיישבו היטב, וכדלקמן.

ב. בסיום הפרשה המספרת אודות שליחות אליעזר שהביא את רבקה כאשה ליצחק, אומר הכתוב (כד, יז) אשר "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו, ויקח את רבקה ותהי לו לאשה וגו'". ומפרש רש"י:

"האהלה שרה אמו - ויביאה האהלה והרי היא שרה אמו, כלומר: ונעשית דוגמת שרה אמו; שכל זמן ששרה קיימת הי' נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצוי' בעיפה, וענין קשור על האהל, ומשמטה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו".

וע"פ הידוע שענינו של רש"י בפירושו עה"ת הוא לבאר "פשוטו של מקרא" דוקא, ואין הוא "ליקוט" של דרשות חז"ל בדרך האגדה כו' (מלבד כאשר זה נדרש להבנת הפשט) - יש לעיין טובא באריכות דבריו של רש"י ובכו"כ פרטים הנראים כ"דברי אגדה" ממש: כיצד מוכח כל זה מתוך "פשוטו של מקרא"?

ובאמת, שהמהר"ל מפראג מקשה על רש"י, שהביא מדברי המדרש ש"אשה פרטים בהנהגת שרה ורבקה - א) נר דלוק מערב שבת לערב שבת, ב) ברכה מצוי' בעיפה, ג) ענין קשור על האהל - אך השמיט פרט רביעי:

"בבראשית רבה (פ"ט, יז) אמרו עוד אחד - והוא שאמרו 'כל זמן ששרה היתה חי' הי' ביתה פתוח לרווחה'. וארבעה דברים זכרו רז"ל במדרש, ורש"י השמיט אחד וקיצר דבריהם.. כי הם אמרו ארבעה והוא אמר שלושה". וראה גם בלבוש ובצדה לדרך (ועוד) ששקו"ט בהשמטה זו של רש"י;

אך לכאורה עיקר הקושיא היא לאיך גיסא: אם רש"י בלאו הכי אינו מביא המדרש כצורתו, אלא מקצר בו - מניין לו שלא לקצר עוד יותר?

ותגדל הקושיא, כשמשווים את האריכות ברש"י למה שמצינו בתרגום יונתן בן עוזיאל על אתר, וכן בספר הזהר (ח"א נ, א. קלג, א), ששם מקצרים ומביאים רק את הפרט של "נר דלוק"; הרמב"ן בפירושו מזכיר רק "היתה ברכה מצוי' בעיפה"; ובמדרש לקח טוב הביא רק הנס ד"ענין קשור". ודוקא רש"י, שענינו ביאור הפשט, מאריך ומביא את כל ש"אשה הפרטים!

בעקבתא דמשיחא ההכרח לנצל כל רגע ורגע

אבל נכון עוד יותר שלא להכנס עמו כלל בשקו"ט, כי חבל הזמן על זה, נוסף על הענין דכל המתאבק עם מנוול כו', אלא ירגיז עליו את יצרו הטוב, ויבאר לעצמו אשר אף שנאמר בדרא דעקבתא דמשיחא כי לא בחפזון תצאו, הדברים אמורים כשתתחיל הגאולה והיציאה מהגלות בפועל, משא"כ בהרגעים האחרונים דימי הגלות, אדרבה כל רגע ורגע מתגדל ערכו יותר ויותר, כיון שעוד מעט ויגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ (שבת קנא, ב), ולכן ההכרח לנצל כל רגע ורגע באופן היותר מועיל.

וכיון שמעט אור דוחה הרבה חשך, פשוט שהעבודה בתורה ומצותי' באופן ישר מועילה יותר מאשר דיחוי החשך ע"י שקו"ט עם היצה"ר.

ועפ"ז מובן ג"כ ההכרח להרבות בלימוד פנימיות התורה – המביא לאהבתו וליראתו (ראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ב. הקדמת ס' החינוך בסופה) ובכל יום דוקא, כיון שקב זה מגיץ על כור של לימוד נגלה דתורה וכהוראת חכמינו ז"ל (שבת לא, סוף ע"א) אמר לי' מוטב אם לא כו'. וכמבואר בארוכה בלקו"ת ויקרא (ו' ע"א) עיי"ש.

ויה"ר שהשורות האלו המועטות בכמות בערך הענין – ישפיעו עליו שיעשה טופח, ע"מ להטפוח בענין זה גם על חבריו.

(אגרות קודש חייג אגרת דתשא)

ג. וכיאר הענין:

רש"י בא לפרש את שלושת התיבות "האהלה שרה אמו", שלכאורה מיותרות הן. – כוונת הכתוב היא לספר שיצחק נשא את רבקה לאשה, ואם כן הי' לו לומר רק "ויביאה יצחק ויקח את רבקה ותהי לו לאשה"; מה בא ללמדנו בהוספת התיבות "האהלה שרה אמו"!?

על כך מפרש רש"י, שגם לאחר ששמע יצחק מאליעזר על הנסים שהיו לו בדרכו להביא את רבקה (כפרש"י חיי שרה כד, טו), עדיין לא הי' בטוח שזו האשה הראוי' לו; ורק לאחר שראה נסים גדולים נוספים אז החליט בוודאות שהיא היא, "ויקח את רבקה ותהי לו לאשה".

והנה, לא אמר הכתוב בפירוש מה הם הנסים הנוספים שראה יצחק – ועל כן למד רש"י, שהיו אלו שלושה נסים המרומזים בשלושת התיבות "האהלה שרה אמו": נס אחד שייך ל"האהלה", נס שני שייך ל"שרה", ונס שלישי שייך ל"אמו".

ד. הנס השייך לתיבת "שרה" – מובן הוא לפי מה שנתבאר (לעיל ס"א), שהענין המיוחד שעליו היתה מופקדת שרה דוקא הוא הכנת העיסה; וזהו איפוא הנס השייך במיוחד ל"שרה" – זה ש"ברכה מצוי' בעיסה".

הנס השייך לתיבת "האהלה" – הוא זה ש"ענן קשור על האהל". וזהו מה שנאמר "האהלה" בה"א הידיעה (וראה במפרשי רש"י כאן שהאריכו), כי האהל הי' ידוע במיוחד בזכות זה ש"ענן קשור על האהל".

ומצינו כעין זה בפרשתנו (כב, ד), בסיפור העקדה, אשר "וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק", ומפרש רש"י: "ראה ענן קשור על ההר" – די"ל בזה, שכיון ונאמר בכתוב "המקום" בה"א הידיעה, הרי מובן שמדובר במקום שידועים אותו כמקום מיוחד, ועל זה מפרש רש"י שהוא על ידי ש"ענן קשור על ההר".

והנס השייך לתיבת "אמו" – הוא "נר דלוק מערב שבת לערב שבת". וכמו שידוע אפילו תלמיד צעיר ("בן חמש למקרא"), אשר הדבר המיוחד שאותו מקפידה לעשות האם בעצמה (ולא האב בעל הבית, וגם לא משרתת וכיו"ב) הוא הדלקת נר שבת.

ה. אמנם לדרכנו מתעוררת קושיא פשוטה – על הפדר בדברי רש"י:

לפי מה שנתבאר, הרי שלושת הנסים נלמדים הם משלושת התיבות "האהלה שרה אמו" – תיבת "האהלה" מלמדת על "ענן קשור", תיבת "שרה" מלמדת על "ברכה בעיסה", ותיבת "אמו" על "נר דלוק";

מדוע איפוא הביא רש"י את הנסים בסדר הפוך: הקדים "נר דלוק", לאחריו "ברכה בעיסה", ואילו את "ענן קשור" הביא אחרון!

ובאמת שהסדר ברש"י קשה בלאו-הכי, מצד סדר הזמנים: בפשטות, מיד כאשר נכנסה רבקה אל האהל – בא "ענן"; לאחר מכן, כשהתעסקה בעיסה – ראו שיש "ברכה בעיסה"; ורק לאחר שעבר שבוע ששם – אז נוכחו לראות ש"נר דלוק מערב שבת לערב שבת". – למה נקט רש"י בסדר הפוך?

וי"ל בפשטות, דהנה המכוון בסיפור זה שהוא שעל ידי הנסים המיוחדים שהיו בכוא רבקה נוכח יצחק לראות בצדקותה של רבקה, שהיא בדוגמת שרה אמו. וכיון שבצדקותה של רבקה עסקינן, הקדים רש"י את הנס של "נר דלוק מערב שבת לערב שבת" שהוא מורה על מעלת פעולת המצוה של רבקה – שדומה בזה לשרה; המשיך בהנס ד"ברכה מצוי" בעיסה, ששייך למעשה ידי' (סתם) – שגם בזה דומה לשרה; וסיים בהנס ד"ענן קשור על האהל" שאינו מסובב ישר ממעשה ידי' של רבקה (ושרה), ובמילא אין הוא מוכיח כ"כ כהנסים שלפניו.

ויש להאריך בזה, ועוד חזון למועד בעז"ה.

יותר, שמראה לו החסרון לא במקום שישנו אלא במקום אחר (וכוונתו בזה בשתים, שכשישתדל במקום שאינו נצרך, הרי תזיק ההשתדלות יתירה במקום זה ותחסר התקנה בענין הנצרך ומוכרח, וכמבואר הדבר בכמה מקומות בחסידות וגם בספרי מוסר).

העבודה מתוך שמחה היא במרץ ובהצלחה יותר

ובכללות הדבר הנה ידוע מ"ש עבדו את ה' בשמחה, אשר אז העבודה נעשית יותר ובמרץ יותר ובהצלחה יותר, ואף שידוע מעמדו ומצבו, בכ"ז מעמד ומצב הנה"ב שלו אינו צריך לבלבל את שמחת נפשו האלקית, וכמבואר בתניא...

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים ובהמצטרך בעניניו.

(אגרות קודש היו אגרת אלתשנן)

התלונות על מצבו הם מתחבולותי' של נפש הבהמית

במענה על מכתבו מ... מלא תלונות על מצבו ושאינו רואה הצלחה וגם בהשפעתו על החברים וכו'.

וכבר ידוע פתגם כ"ק רבותינו נשיאינו הק' כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהי' לדבר זה – אפילו אם המניעה היא מענין היותר נעלה – הוא רק מתחבולותי' של נפש הבהמית.

וככל הדברים האלה הוא בהנוגע אליו: באם התלונות האמורות מוסיפות בו מרץ בלימוד התורה וקיום המצות והפצת המעינות חוצה, אפשר ואולי כדאיות הן, אף שלא זוהי דרך החסידות דעבדו את ה' בשמחה.

אבל אם נכונה חשש שלי – תלונות אלו מחלישות אותו בכל הני"ל, וכהתחבולה המנוסה של היצה"ר לומר לאדם "כיון שבלאו-הכי אינך מצליח ולא תנצח אותי, אין כדאי גם להתחיל בזה וכו'" ח"ו.

והשקר דטענה זו מבואר, שהרי הובטח כל אחד מאתנו בתוך כלל ישראל שיש לו חלק לעולם הבא, ולא ידח ממנו נדח.

ובדורנו זה מתוספת עוד נקודה בזה, וכמבואר במאמרי דשבת פ' עקב ושופטים אלו: והי' עקב – בעקבתא דמשיחא – תשמעון את המשפטים האלה – ודאי, לפי שהוא דור היותר אחרון ואין זמן לדחות הביירוים, ולזאת תשמעון ודאי – הרי בהתבוננות קלה יכול להוכיח להמלך זקן שאינו אלא כסיל בערמומית זו.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

ברכו למי שאמר והי' העולם

ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם

אל תקרי ויקרא אלא ויקרא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושם. כיצד לאחד שאכלו ושתו עמדו לברכו אמר להם וכי משלי אכלתם? משל אלקי עולם אכלתם, הודו ושבתו וברכו למי שאמר והי' העולם
(כא, לג; סוטה י, סע"א ואילך)

במדרש (בראשית רבה פמ"ג פמ"ט, ד) הובא שאלו שלא רצו לברך את הקב"ה תבע מהם אברהם סכום גדול על מה שאכלו ושתו, ומכיון שלא רצו לשלם, נתרצו לומר "ברוך א-ל עולם שאכלנו משלך".

ולכאורה תמוה מאוד, מה תועלת מצא אברהם להכריח אנשים להגיד "ברוך א-ל עולם כו", דאם לא רצו להגיד את זה מרצונם הטוב, מה תועלת יש להגיד דברים אלו רק מן השפה ולחוץ, מצד ההכרח?

וי"ל הביאור בזה:

כל אדם, אפי' בן נח, ביכולתו להגיע להכרה ש"יש בעל הבית לבירה זו", ולכן התעסק אברהם אבינו לפרסם את אלקותו ית' "בפה כל עובר ושם".

אך כשראה אנשים שאינם מבינים את זה, ואין הם באים להכרה זו מעצמם, הבין אברהם שגסותם וחומרותם גדולה מאוד, ולכן אין הם יכולים להגיע להכרה זו.

ולכן תבע מהם אברהם סכום גדול, דע"ז פעל ביטוש ושבירה בגסותם וחומרותם, וכדאי" בוהור הקדוש (ח"ג קסח, א. הובא בתיא רפכ"ט) "אעא דלא סליק בי' נהורא מבטשין לי" - גופא דלא סליק בי' נהורא כו' מבטשין לי", ואז הגיעו כבר מעצמם להכרה ש"יש בעל הבית לבירה זו".

(ע"פ לקוטי שיהות חס"ז ע" 221 ואילך)

ריפוי אברהם אבינו ע"י הקב"ה

וירא אליו ה'

יום שלישי למולתו היה, ובא הקב"ה ושאל בשלומו (יה, א. רש"י)

הקשו המפרשים (ראה ר"א"ם כאן ועוד), מדוע נשתתה הקב"ה מלבקר את אברהם עד ליום השלישי למולתו, ולא בא לבקרו קודם?

ויש לתרץ בזה, ע"פ הידוע מה שאמרו ז"ל (נדרים לט, ב), שבביקור חולים "נוטל אחד משישים בחליו", ויתירה מזו כתב הרמב"ן (פרשתנו יח, ב קרוב לסופו) שכש"בא הקב"ה ושאל בשלומי" - "הי' לו במראה השכינה ריפוי למחלת המילה", דמשמע שריפאהו הקב"ה לגמרי [והא דכתב רש"י שמלאך רפאל בא לרפאותו הי' זה רק לגלות את הרפואה שהי' לו מכבר ע"י הקב"ה בעצמו].

והנה ידוע הוזהרות שקיום ציווי הקב"ה יהי' דווקא עם דברים טבעיים ולא במעשה נסים (וראה מצפה איתן על תוד"ה חטין סנהדרין סט, ב. כלי חמדה ויקהל לה, כו-כח), ועפ"ז י"ל ששלימות קיום המצווה היא כשכל מעשה המצווה כולה, מההכנות אליו ועד להתוצאות הכאות ממנה, יהיו בדרך הטבע דווקא ולא בדרך נס. ואף אם ע"י קיום המצווה יש קשיים וכאבים וכו' אין להחלישם או לבטלם בדרך נס.

וזהו שהמתין הקב"ה מלבקר את אברהם עד יום השלישי, כדי שריפוי הכאבים מהמילה לא יהי' נגד הטבע, שהרי הרגילות היא שמשך זמן ריפוי המילה הוא שלושה ימים, ורק ביום השלישי שגם מצד הטבע מתרפא האדם, בא הקב"ה וביקר, וריפאו ע"י מלאך מיכאל. וק"ל.

(ע"פ לקוטי שיהות ח"ה ע"פ ע" 77 ואילך)

תורת היים

מכתבי קודש עם עצות והררכות
בענייני עבודת השי"ת בחיי היום יום

עבדו את ה' בשמחה

רמיזנות שגורמים לעצבות באים הם מהיצר הרע

במענה על מכתבו מ... בו כותב ע"ד מצב רוחו בכלל, ובעיקר בזמן האחרון, ומסיים אשר נדמה לו שעתה אצלו איזה ירידה ברוחניות:

הנה בכלל צריך לדעת שדמיונות כאלו ובפרט כשגורמים לעצבות כמו שכותב במכתבו, הנה באים הם מהיצר הרע ומהלעומת זה, וכמבואר בתיא ע"ד עצבות ואודות ההכרח להרחיקה.

ובפרט כשזיכהו השי"ת להעמידו בקרן אורה, הוא נר מצוה ותורה אור ומאור שבתורה זוהי פנימיות התורה, הרי צריך להיות בשמחה גדולה ביותר על אושר זה.

ומה שמרגיש את חסרונותיו בעניינים שונים, הנה כנ"ל:

(א) אפשר הדבר שאין זה אלא דמיון.

(ב) אם גם יש יסוד להשקפתו זו, הרי למה הדבר דומה לאיש שלא הי' בריא, ולא ידע עדי"ו ובמילא לא נזהר מדברים המזיקים וגם לא עשה בעניינים שיביאו לו רפואה, כיון שדימה בדעתו שבריא הוא לגמרי, ומסבב הסיבות ועילת העילות הביאו סוף-סוף שידע מחסרונו, ובמילא ישנה התקוה שיתחיל להתעסק בדברים המרפאים ויתרחק ביותר מדברים המזיקים.

אשר פשיטא מה שנתגלה לו מצבו, הנה לא לבד שאין צריך להיות עצב מזה, אלא אדרבה זהו הקדמה והכנה למצב בריאות הנכונה.

ובטח כמו ברובא דכולא עלמא, הנה משני אופנים הנ"ל ישנם בו, היינו שקצת יסוד יש לרעיונו ע"ד החסרון, ובקצתו מוגזם הוא ע"י הלעומת זה, או, מה שקרוב

יינה של תורה

"אנכי עפר ואפר"

"בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לשתי מצות אפר פרה ועפר סוטה" (סוטה יז, א) – ביאור השייכות של ב' מצוות אלו לאופן ענוותנותו של אברהם – "עפר ואפר"

א. בתחילת התפילה של אברהם עבור אנשי סדום, כתוב: "ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר" (פרשתנו יח, כז). ואמרו חז"ל (סוטה יז, א): "בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לשתי מצות אפר פרה ועפר סוטה".

והנה, ידוע שנתנית שכר מאת השי"ת היא באופן של 'מדה כנגד מדה' (ראה סוטה ה, ב), ועד"ז בנדוד צריך לומר שהשייכות בין "ואנכי עפר ואפר" ל"אפר פרה ועפר סוטה" הוא (לא רק מצד שמדובר באותן התיבות, אלא) בתוכן – שהתוכן של שני מצות אלו שייך ודומה להביטול והענווה של אברהם "ואנכי עפר ואפר"; וצריך ביאור, איפוא, מהי השייכות ביניהם בתוכן?

ב. והביאור בזה:

ידוע (ראה הנסמן בספר הערכים-חב"ד ערך אברהם אבינו ס"א-ג) שמדתו של אברהם אבינו היא מדת החסד, וכמו שמצינו בפרשתנו אודות גודל הכנסת האורחים שלו; והנה, במדת

לקראת שנת

כג

מה שלא בא הקב"ה לפני יום השלישי, מטעם הנ"ל שלא יוסר קושי המצוה בדרך נס, קודם יום שלישי למילה⁴⁸.

48 עפמ"כ בפנים אפשר להסביר (ע"ד הרמז) לשון רש"י ריש פרשתנו עה"פ וירא גו', שפירש תחילה "לבקר את החולה" ושוב הוסיף "אמר רחב"ח יום שלישי למילתו כו'" – היינו שמפרש כאן ב' ענינים: (א) הטעם ש"וירא אליו ה'" הוא "לבקר את החולה", אבל מצד הענין דביקור חולים אין הוכחה שהי' הדבר ביום השלישי (כי המצוה דביקור חולים היא גם בב' ימים הראשונים, כנ"ל ס"א). (ב) "יום שלישי למילתו הי' כו'" – ומצד הענין דמצות מיצה מוכח שזה הי' ביום השלישי, כמבואר בפנים.

ביקור חולים נעשית רפואה לחולה⁴⁷. אלא שבחולה רגיל "נוטל (רק) אחד מששים בחליו", כמבואר בש"ס שם; אבל גבי ביקור הקב"ה אשכחן "שהי' לו במראה השכינה ריפוי למחלת המילה" (רמב"ן פרשתנו יח, ב), דלשון "ריפוי" סתם היינו שנתרפא אגמרי (ואין לזה סתירה מהא דאמר הש"ס שהרפואה באה ע"י רפאל, כי י"ל דהיינו הך, ש"וירא אליו ה'" הוא שגרם לרפואת רפאל בפועל). ושוב מתורץ שפיר

47 ומה שבש"ס שם איתא "ובכן גילו" – עיין בלקוטי שיחות ח"ה עמ' 84 הערות 46, 49.

ראי' לדברינו כלל; אמנם, בהכרח לפרש כוונת התוס' באור"א, כי רחוק לומר שא"א הי' בשום אופן להוריד המחיר דאלף זה, שהוא שלא בערך כ"פ. ותו, דאם זהו מקרה יוצא מן הכלל אגמרי, הרי בכלל "אין למדין מחידוש". ולהכי י"ל דמ"ש התוס' "חשיב לי' רבותא דר"ג כו"י" קאי אכ"פ"ות הדין ד"אין צריך לבזבז כו"י" ולא א"אפילו לימצא בפחות".

והנה, קיום מצות מילה ע"י אברהם הי' דומה לגדרי המצוות שאנו מקיימים לאחר מתן תורה (עיין בארוכה בענין זה בלקוטי שיחות ח"ה עמ' 79 ואילך, ע"פ הרמב"ן לך יב, ו'41), ומכלל זה הכלל הנ"ל שצ"ל קיום בדרך הטבע⁴², שגם עליו הי' מקפיד אברהם במצוה זו⁴³. ושוב יל"ע בהא דאשכחן

(שזוהו רק כשנצטוו עליי) ישנה המצוה מצד מציאות האתרוג (וכח העשי' של האדם) שלולא מניעה חיצונית "ארי' דרביע ע"א" (ולא על האתרוג כו') - יכולים לעשות ענין שבו תתקיים המצוה, פעולה בהחפצא אתרוג (שבמצות שלאחרי מ"ת זהו ענין עיקרי במצות (עיין בארוכה ליקוטי שיחות חט"ז עמ' 212 ואילך)) - וזהו "כמה חביבות כו"י".

ובפשטות יותר י"ל: כיון שלאחרי שיקנה (אף שפטור הוא) יקיים מצוה, ה"ז חביבה עליו.

41) ועיי"ע ליקוטי שיחות שם עמ' 316 ואילך.

42) עיין בלקוטי שיחות ח"ה עמ' 80 שענין זה שייך לאופן קיום המצוות שלאחרי מ"ת.

43) להעיר מב"ב פמ"ז, ט: "הרגיש ונצטער כדי שיכפול לו הקב"ה שכרו". וע"פ מ"ש בפנים, יומתק מה שבמדרש שם מקשה כ"כ בחריפות על המ"ד שלא נצטער - כי זהו יסוד עיקרי במצות מילה דאברהם, שהוצרכה להיות דוגמת המצות שלאחרי מ"ת.

ועפ"ז תתורן בפשיטות גם קושיית המהרש"א (בחדא"ג) ב"ב טז, ב - מה שאברהם לא ריפא את

החסד והשפעה לזולת - ישנם שני אופנים (כמבואר בכ"מ, ומהם: לקוטי תורה עקב יז, ג ואילך, ועוד):

(א) מצד הגדלות דהמשפיע חסד - אשר בהיותו שר גדול או גביר מופלג, הרי הוא בתנועה של הרחבה גדולה, ומשפיע גם למי שהוא קטן לפי ערכו. והיינו, שהמשפיע (בהרגשתו) הוא במעמד של 'גדול' בערך לקטן, ורק מחמת הגדלות וההרחבה שלו הוא משפיע גם לקטן;

(ב) מצד הביטול והענווה דהמשפיע - בהיותו קטן בעיני עצמו, "ואנכי עפר ואפר", הרי הוא מרגיש שכל אחד ואחד - גם הקטן שנמצא במעמד ומצב נמוך הימנו - גדול ממנו וקודם לו, ולכן משפיע לכל אחד ואחד.

והנפק"מ בין שני אופנים אלו היא (לא רק בהרגשתו דהמשפיע, אלא גם) במעשה בפועל - בהנתינת חסד:

כאשר ההשפעה היא מצד הגדלות והנדיבות דהמשפיע, הרי מכיון שהוא הגדול והשני קטן - אזי ראשית כל הוא ידאג לעצמו, ולכן את החלק הארי שבנכסיו יקח לעצמו ורק מהשיירים שנותרו ישפיע למקבל; משא"כ בהשפעה שמצד ההרגש שהוא הקטן והמקבל קודם אליו - אזי בדיוק להיפך, את העיקר שבנכסיו יתן וישפיע למקבל ורק מהנותר ישאיר עבור עצמו, וכאיתא בגמרא (ר"ה יז, ס"א): "לשארית נחלתו . . למי שמשים עצמו כשיריים".

ג. והנה, אופן הנהגתו של אברהם אבינו בהשפעת החסד היתה באופן שהרגיש את עצמו לקטן בערך להזולת, "ואנכי עפר ואפר" - וכמו שמצינו שלא רק שנתן אברהם את כל אשר לו לשני, והתמסר למען הזולת, אלא יתירה מזו, שהשפיע לשני "אפילו מגיע לו ריעותא מהגמילות חסד" (לשון רבינו הזקן בלקוטי תורה שם יח, א), ועד שהעמיד את עצמו בסכנה עבור הזולת:

הן בנוגע לחיי גופו שהעמיד את עצמו בסכנה, כאשר ניהל מלחמה עם מלכים גדולים (לך לך יד, יד-טז) בכדי להציל את הזולת.

והן בנוגע להרוחניות שלו, כמו שמצינו בתחילת פרשתינו שבשעה שאברהם אבינו ראה "שלשה אנשים", הנה למרות שבאותה שעה נתגלה אליו השי"ת - אמר להשי"ת "להמתין לו עד שירוך ויכניס את האורחים" (פרש"י יח, א);

דלכאורה, כיצד יכל אברהם אבינו להתנתק מקבלת פני השכינה בגלל אנשים כאלו (לדעתו היו) "עריבים שמשתחוים לאבק רגליהם" (פרש"י יח, ד), והיינו הסוג הכי נחות בעבודת ע"ז [דלמרות שבגמ' אמרו (שבועות לה, ב): "גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה" - הנה דין זה נלמד מהנהגת אברהם אבינו כסיפור זה, אבל אברהם אבינו גופא מנא לי' לעזוב את "הקבלת פני השכינה" עבור אורחים כאלו?]

בסוגיין (ב"מ שם) שמלאך רפאל בא לרפא את אברהם, שלכאורה הוא הסרת קושי המצוה ע"י הנס⁴⁴. ולהכי יש להכריח כאן שהי' זה רפואה שע"פ הטבע⁴⁵, וכהא דכתב הרמב"ם במו"נ (ח"ב פ"י) דפעמים גם כחות טבעיים נק' בשם מלאכים⁴⁶.

ומעתה יתורן שפיר מנא לי' להש"ס דביקור הקב"ה ביום שלישי הי', כי עפהנ"ל מוכרח לומר דרפואת אברהם ע"י מלאך רפאל היתה ביום השלישי, כי אם היתה הרפואה קודם לזה, בזמן שע"פ הטבע הנימול הוא חולה, נמצא שהיא רפואה שלא כדרך הטבע. וכיון שביאת מלאך רפאל היתה באותו היום ד"וירא אליו ה'" (שהרי ה'שלשלה אנשים' הגיעו באותו יום ש"וירא אליו ה'") הרי שגם ביקור הקב"ה הי' ביום השלישי.

ואחר שנתבאר הכרח הש"ס לנקוט שהביקור הי' ביום השלישי, יש לבאר על אותו היסוד גם הטעם אמאי אכן לא בקרו הקב"ה קודם לזה, ובהקדים הא דאמרו בש"ס (נדרים לט, ב. ב"מ ל, ב) דע"י

עצמו באבן טובה שהיתה תלוי' בצוארו.

44) עיין בלקוטי שיחות ח"ה שם, שיסודנו בענין קיום בדרך הטבע הוא גם לענין קושי הבא אחר קיום המצוה - עיי"ש הטעם.

45) והקפדה זו היא בדוגמת ההקפדה הנ"ל דר"ג, גם כשהקושי הוא מחמת סיבה צדדית ולא מוכרח מגוף קיום המצוה, כי החולי דאברהם הי' לא רק מצד סכנת המילה עמנה, אלא גם מצד שהי' גדול [דלא סליק בשרא" - שבת קלד, ב] וזקן [שלכן הוצרך להיות "וכרות עמו הברית" - כמובא בב"ר וילקוטי שיחות הנ"ל ס"א]; ובכל זאת אין לרפאותו גם מחולי זה קודם בוא הזמן בטבע.

46) ועיין בלקוטי שיחות ח"ה עמ' 82 הטעם בזה.

אלא, שאופן הנהגתו של אברהם אבינו בהשפעת חסד היתה בתכלית הביטול כלפי הזולת, והי' מונח אצלו שכל אחד ואחד קודם לו – ולכן גם כאשר מדובר בנוגע לרוחניות שלו, "הקבלת פני השכינה", הנה מכיון שהזולת קודם לו, הוא הניח את הרוחניות שלו על הצד ופנה אל הזולת.

ד. ובוזה יובן השייכות בין אמירתו של אברהם אבינו (בתפלתו עבור אנשי סדום) "ואנכי עפר ואפר" לשתי המצות שזכו בניו בשכר זה "אפר פרה ועפר סוטה" – דבשתי מצות אלו מודגש אופן ההנהגה ד"אנכי עפר ואפר", שההנהגה היא בתכלית הביטול עבור הזולת:

בנוגע ל"אפר פרה" – הנה במצות פרה אדומה ישנו דין: "כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים" (פרה פ"ד מ"ד); דהנה, ענינו של הכהן הוא לעמוד ולשרת בבית המקדש בקדושה ובטהרה – וכעת (במצות פרה), נדרש ממנו להיות טמא (שעי"ז הוא לא יוכל לעבוד בבית המקדש) בכדי לטהר יהודי אחר.

ובנוגע ל"עפר סוטה" – ענינם של מי סוטה הוא "לעשות שלום בין איש לאשתו, אמרה תורה, שמי שנכתב בקדושה ובטהרה ימחה על המים" (שבת קטז, א); דהנה, מחיקה (בידים) של שמו של הקב"ה הרי אין לך חילול השם גדול מזה. ולאידך, מדובר באשה כזו שהתנהגה באופן דהיפך הצניעות, וגם לאחר שקינא לה בעלה והתרה בה נסתרה – ומ"מ, אמרה תורה שכדאי ומצוה למחוק את השם הקדוש עבור אשה כזו.

וראי הי' מצד סיבה צדדית ולא מעצם קיום המצוה³⁶ (כגון שני בצורת וכיו"ב³⁷), כי בודאי א"א שכן יהי' מחיר האתרוג³⁸. ומהלשון "להודיעך כו" חזינן שהוא יסוד ב"פ" באופן קיום המצות (ואינו שייך לתוכן מצוה פרטית דנטילת ד' מינים), ולהכי נלמד מזה בפשיטות לכל המצות³⁹.

ובב"ק (ט, ב) כתבו התוס' גבי דין מצוה עד שליש: משמע דאין צריך לבזבז כל ממונו לקנות אתרוג אפילו לא ימצא בפחות והויא מצוה עוברת כו' ובסוכה חשיב ל' רבונת דר"ג שקנה אתרוג באלף זוז. ע"כ. ומשמע שר"ג לא מצא אתרוג בזול יותר, והחידוש שקנה באלף זוז הוא מחמת שמצד הדין לא הי' מחוייב לבזבז כ"כ בשביל קיום מצוה⁴⁰ (והי' יכול להשאיר בלא אתרוג כלל) – ולפ"ז אין

גם י"ל שגם מצד סיבה צדדית לא הי' האתרוג יקר כ"כ, ורק שהמוכרים רצו עבדו יותר – ובכל זאת קנה ר"ג בהמחיר שבקשו, ע"ד הא דקדושין (לא, סע"א) "אם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי". וזוהי ההנהגה ה' דהאריז"ל הנזכרת לעיל הערה 35, "ולפעמים הי' מניח לפניו כו'".

37 דאף שאז זהו מחירו של האתרוג, הי"ז בא מצד סיבה צדדית. ועיין מזה להלן הערה 45.

38 ובוזה יש חידוש על הנהגת האריז"ל הנ"ל הערה 35.

39 ועיין ביש"ש שהביא המג"א (או"ח סתרנ"ו סק"ב), גבי שליש בהידור מצוה.

40 לכאורה אפשר להקשות: מכיון שמצד הדין לא הי' מחוייב בזה נמצא שלא נצטוו ע"ו, וא"כ על מה חלה החביבות שלו כשאין עליו ציווי (היינו – שאין עליו מצוה)*.

וי"ף ההסברה בזה, דגם כשאין החיוב שבמצוה

* ולהעיר משו"ע הרב או"ח טו"ס צג ור"ס קח. אתון דאורייתא כלל יג.

ג

עפ"ז יתרחץ היטב דברי הש"ס גבי ביקור הקב"ה בשלישי למילה, ויפלפל באופן רפואת אברהם מחליו

ומעתה יש לשוב לענינו ולומר דמכלל היסוד זה יש עוד הקפדה בקיום מצוה, דכאשר קיום המצוה כרוך בקושי ע"פ הטבע – אין להסיר הקושי ע"י מעשה נסים או להתאמץ לשנות סדר המנהג, כי כן נגזר מלמעלה אופן קיום המצוה עתה שיבוא ע"י התאמצות. ומצינו לזה מקור בש"ס (סוכה מא, ב), דרבן גמליאל קנה אתרוג³⁴ באלף זוז "להודיעך כמה חביבות מצות עליהן" (היינו שלא הי' זה חיוב כי הי' יכול למצוא בזול יותר, ואעפ"כ הקפיד לנהוג כן³⁵), וזה אע"ג דמחיר מופקע כזה

בדרך נחמד השייכות לענין "יעקב אבינו לא מת", ומתורצות עוד כו"כ מקושיות המפרשים בסוגיין.

34 כ"ה בתוס' ורא"ש בב"ק ט, ריש ע"ב. סמ"ג מ"ע מד – הובא בב"י או"ח סתרנ"ו (ולהעיר מזהח"מ לזהר דלהלן הערה 35: כשקונים אתרוג כו').

35 ועיין בטעמה"צ להאריז"ל פ' ראה מצות צדקה: "בענין קניית הדברים של מצוה כגון לולב ואתרוג וכדומה להם ראיתי למורי זללה"ה שהי' נותן למוכרים כל מה ששאלו ממנו בפעם הראשונה ולא הי' מסרב עמהם על השאר ולפעמים הי' מניח לפניו הכיס עם המעות והי' אומר להם שיקחו מה שירצו וא"ל שאין לסרב על שאר שכירות המצות, וכן כוונת רשב"י ע"ה בפ' בא". וכוונתו למש"כ בוח"ב קכח, א דאין לקיים המצוות "בריקנייא ובמגנא", אלא צריך "לאשתדלא ב"י כדקא יאות כפום חילי" ו"באגר שלים". והענין בהנהגת האריז"ל לגבי הנהגת כאו"א בזה ע"פ הזהר – שאפילו ע"י פעולות שבטבע (משא ומתן וכיו"ב) לא רצה לבטל או למעט כו'.

ועיין עוד מנייני הקפדות א"א – ב"קוני שירות חיה עמ' 318 ובהערות.

פנינים

דרוש ואגדה

הצלת נפשות אף נגד טבעו

וינש אברהם ויאמר האף תספה

נכנס אברהם לדבר קשות
(יח, כג. ובפירש"י)

ידוע שמדתו של אברהם אבינו היתה -
"אברהם אוהבי" (ישעי' מא, ח), ובטבעו ה' בעל
חסד, וא"כ תמוה, איך יתכן שידבר אברהם קשות,
ובפרט להקב"ה?

אלא שזוה רואים עד כמה צריך האדם
להשתדל בהצלת נפשות, וכשבא ענין של הצלת
נפשות - הן הצלת אדם כפשוטה והן הצלת אדם
ברוחניות - לידי האדם, אין לו "לחשוב חשבונות",
ולעשות רק מה שהוא לפי כבודו להציל.

אלא עליו לעשות כל מה שאפשר ולנסות כל
האפשרויות. ואפילו דבר שהוא נגד טבעו, כדי
להציל את חבריו מרדת שחת.

(ע"פ לקוטי שיהות חיי' ע' 55 ואילך)

הכנסת אורחים נגיל תשעים ותשע

והוא יושב פתח האוהל כחום היום

לראות אם יש עובר ושב ויכניסם לביתו
(יח, א. ובפירש"י)

מצינו, שעסק אברהם אבינו בפרסום דבר ה'
לבריות במשך כל שנותיו, ואף בהיותו בן תשעים
ותשע שנה, ביום השלישי למילתו, ישב על פתח
האוהל לראות אולי יעבור עוד אדם אחד שיוכל
להאכילו ולהשקותו ולפעול עליו לברך למי שאמר
והי' העולם (עיין סוטה י, סע"א ואילך).

ומזה הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו:

גם מי שכבר עסק רבות בקירוב בני ישראל
לאביהם שבשמים, וכבר ראה פרי טוב בעמלו,
ויהודים רבים כבר נתקרבו על ידו, אין לו לחשוב
שאולי יכול הוא להפסיק בזה לרגעים, ו"לנוח"
קצת מעבודתו.

אלא גם אחרי "תשעים ותשע שנים" של
התעסקות בזה, עליו להמשיך ולעבוד בזה במרץ,
ולחפש אולי יש עוד יהודי אחד, שיכול לקרבו
ולחברו לאבינו שבשמים.

(ע"פ ספר השיחות תשמ"ס ח"א עמ' 84 ואילך)

"אין מסיחין בסעודה" (מפני חשש סכנה),
אלא שכוונת בקשתו "לימא מר מילתא"
היתה לדברי תורה²², וס"ל שדין זה הוא
רק בנוגע לשיחת חולין²⁶, אבל בד"ת אין
לחוש לסכנה, כי תורה מגינא ומצלי (סוטה
כא, א), ואדרבה, ממאמר המשנה (אבות
פ"ג מ"ג) ²⁷ דשולחן ש"לא אמרו עליו דברי
תורה כאילו אכלו מזבחי מתים" מובן שיש
חיוב אמירת ד"ת בסעודה, וכיון שכן אין
לחוש לסכנה, כי כאשר ישראל עוסקים
בתורה (ע"פ ציווי התורה), רחמנא קא
מגין עלייהו גם אם ע"פ טבע יש חשש
סכנה.

ועפ"ז מובן הטעם שענה לו ר' יצחק
"הכי אמר רבי יוחנן אין מסיחין בסעודה
שמא יקדים קנה לושת ויבא לידי סכנה",
ולא הסתפק בהודעת עצם הדין "אין
מסיחין בסעודה", כי בזה כיוון לבאר
ולדהגיש שדין זה חל²⁸ גם אדברי תורה²⁹.

26 ראה עיון יעקב לע"י שם (באופן אחר קצת).

27 וראה הערה 29.

28 אבל בעיון יעקב שם, דר"י אמר דודאי ד"ת
מותר לומר לו בתוך הסעודה, אבל שיחה שאינה של
ד"ת אף של ת"ח כו' חיישינן לסכנה. ע"ש. וצ"ע.

29 כבר"ח כאן "אין אומרים דבר הלכה
בסעודה". ובמג"א אור"ח סק"ע סק"א "אין מסיחין
אפילו בד"ת (כ"ה בגמ') - וממשיך - כל שלחן
שלא אמרו עליו ד"ת כאלו אכלו מזבחי מתים".
וצ"ל דכוונתו לפני האכילה או בסוף הסעודה,
כמ"ש בערוך השולחן שם.

בפרישה לטור אור"ח שם סק"א "ונראה דאפילו
בין תבשיל לתבשיל אין מסיחין כל זמן שדעתו עוד
לאכול" (ע"ש ראייתו). אבל באלי' רבה שם פליג
וכתב "וודאי דמותר בין תבשיל לתבשיל" (והביאו
במשנה ברורה סק"א). וראה ברי"ף לע"י שם:
וכיון שבא להוכיחו הוא סילק עצמו מלסעוד כדי

והוא ע"ד ההלכה (פסחים ה, ב. וש"נ)
לענין דבר מצוה, דאף ש"שומר מצוה
לא ידע דבר רע" (קהלת ה, ה)³⁰ ושלוחי
מצוה אינן ניוזקין, מ"מ, "היכא דשכיח
היוזקא"³¹ שאני, שנאמר (ש"א טז, ב) ויאמר
שמואל איך אלך (למשוח את דוד, ואע"פ
ששלוחו של מקום ה' הרי ה' ירא -
רש"י (פסחים שם ד"ה איך אלך)) ושמע שאל
והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך
גו"; ועד"ז בעניננו, דכיון שטעם הדין
הוא "שמא יקדים קנה לושת ויבא לידי
סכנה"³², הרי חשש הסכנה הוא באופן של
"שכיח היוזקא", ולכן אין מסיחין בסעודה
אפילו בד"ת.

ושוב נמצא, שבמענה ר' יצחק "אין
מסיחין כו' ויבא לידי סכנה", נרמז היסוד
כללי הנ"ל, דאף (שכמאמרי רבי יוחנן)
ישנם כמה פעמים ואופנים שהקב"ה עושה
נסים לישראל, שלא ע"פ טבע לגמרי, מ"מ,
פעולת התומ"צ של האדם צ"ל בטבע
העולם. ולכן, אף שהתורה יש בה סגולה
של הגנה והצלה, אין לסמוך ע"ז במקום
דשכיח היוזקא וזקוקים להנהגה נסית³³.

להשיבו. ולכאורה נראה לפי, שסילק עצמו מלסעוד
בכלל ולא בין תבשיל לתבשיל, אבל לא משמע כן
מהמשך הגמ'. ואכ"מ.

30 וראה שדי חמד ח"ג תרסה, ב ואילך. ח"ט
א'תתפ, ג ואילך.

31 בר"ח שם "קביעא היוזקא". וכ"ה ביומא (יא,
א). קדושין (לט, סע"ב). חולין (קמב, א).

32 ע"ד לשון הגמ' "ויבא לידי סכנה" הוא גם
ברמב"ם ורא"ש שבהערה 21. ובשו"ע אדה"ז שם
"ונמצא בא לידי סכנה".

33 ועיין בלקוטי שיחות חל"ה שם בארוכה,
דר"נ ור"י שם פליגי בגדר יסוד זה, ועפ"ז מתבאר

היהודשי סוגיות

בעניני ביקור חולים ודין חולה מסוכן במילה

ידחה תירוצי המפרשים בענין התאמת דברי הש"ס שביקר הקב"ה את אברהם בשלישי למילתו עם שיטות הראשונים גבי סכנת חולי המילה / יחדש ע"פ הש"ס יסוד בקיום מצוות שעדיף קיומו מבלי שינוי טבע העולם, ועפ"ז יתרץ היטב סיפורי הש"ס גבי מילת אברהם

ג' בהיותם כואבים אלמא טפי מסתכן בג' מבשני, וי"ל שאע"פ שסכנת יום שני גדולה משלישי אפ"ה ביום ג' היו חלושין ביותר ולא היו יכולין לברוח ולהלחם אבל ביום שני עדיין לא תשש כחם, ויום ראשון יוכיח שלא נגעו בהן לפי שעדיין כחם עליהם אע"פ שהם מסוכנים יותר, אבל אין הכי נמי דראב"ע לאו בשלישי דוקא קאמר אלא עד יום השלישי קאמר. ולא נראה כן דעת הרמב"ם ז"ל לפי שכתב בפ"ב מהלכות מילה (ה"ח) כל מקום שדרכו להרחיץ את הקטן מרחיצין אותו בשבת ביום המילה בין לפני המילה בין

יפלפל בתירוצי המפרשים גבי ביקור חולים ע"י הקב"ה בשלישי למילת אברהם, בהתאם לשיטות הראשונים בדין חולה מסוכן לנימול

כתב הר"ן בפרק ר"א דמילה (שבת קלד, ב) גבי סכנת מילה, וז"ל: הלכה כראב"ע דמרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת, ואיכא מ"ד דלאו דוקא בשלישי אלא עד יום השלישי וכ"ש בשני קאמר, וא"ת והא כתיב (וישלח לך, כה) ביום

לקראת שבת

דחמירא סכנתא מאיסורא, הרי אדרבה, מטעם זה גופא אין לו להאריך בדיבורו עתה (באמצע הסעודה), אלא לקצר ככל האפשרי, וכיון שלהפרישו בפועל מסכנתא די באמירת עצם ההלכה "אין מסיחין בסעודה", למה לא המתין עם הוספת טעם ההלכה עד בטר דסעיד.

והנראה בזה בהקדים דסיפור זה בש"ס (ע"ד ר"נ ור"י דהוי יתבי בסעודתא), בא בהמשך לכו"כ מאמרים לפנ"ז, שגם התם שאל ר' נחמן את ר' יצחק, ור' יצחק ענה לו "הכי אמר רבי יוחנן", ותוכן כמה מאמרי רבי יוחנן אלה הוא ע"ד הנהגה נסית של הקב"ה עם בני ישראל, ולדוגמא (מאמר הראשון שבסוגיא שם (ה, א)): "א"ל ר"נ לר"י יורה בניסן היא יורה במרחשון כו' א"ל הכי אמר רבי יוחנן בימי יואל בן פתואל נתקיים מקרא זה דכתיב כו' אותה שנה יצא אדר ולא ירדו גשמים ירדה להם רביעה ראשונה באחד בניסן א"ל נביא לישראל צאו וזרעו אמרו לו מי שיש לו קבים חטים או קבים שעורין יאכלנו ויחיי' או יזרענו וימות אמר להם אעפ"כ צאו וזרעו נעשה להם נס ונתגלה להם מה שבכתלין כו' יצאו וזרעו שני ושלישי ורביעי וירדה להם רביעה שני' בחמשה בניסן הקריבו עומר בששה עשר בניסן נמצאת תבואה הגדילה בששה חדשים גדילה באחד עשר יום כו'".

ומעתה י"ל דבהמשך למאמרי רבי יוחנן אלה (שנאמרו בשמו לר"נ ע"י ר' יצחק) מביא הש"ס הסיפור דידן, דהוי יתבי בסעודתא, וביקש ר"נ מר"י "לימא מר מילתא", דיש לומר, שגם ר"נ ידע ההלכה

יכול "לימא מילתא"²², אלא להוכיחו על שדיבר אליו בתוך הסעודה²³, וע"פ הידוע דלאפרושי מאיסורא יש לו דין קדימה²⁴ לגבי שאר ד"ת [ולאידך, המאמר "יעקב אבינו לא מת" אין בו נפקותא למעשה ולא להלכה (עיון יעקב לע"י כאן)²⁵, ולכן אין צורך באמירתו באמצע הסעודה]. ועיין בפרי מגדים (או"ח סק"ע (א"א) סק"א) שמביא דברי הש"ס כאן, ומסיים: הא לאפרושי מאיסורא יראה משיחין אע"ג דחמירי סכנתא מאיסורא (חולין י, א. טושו"ע או"ח סקע"ג ס"ב. יו"ד סקט"ז ס"ה בהגהה).

איברא, דפי' הנ"ל צ"ע לכאורה, דלפ"ז הי' לו רק להשמיעו פסק ההלכה "אין מסיחין בסעודה", ולא להאריך בדיבורו (בסעודה) ולבאר גם טעם הדין "שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה". ואף שמוכן שזה מגדיל את חומר הדבר,

22 כבפרש"י ד"ה שמא יקדים: לפיכך לא אומר לך כלום.

23 ולכאורה כן מוכרח להגירסא שהובאה בדק"ס "לימא לן מר מילתא דאגדתא*", ובטר דסעיד "א"ל (עוה"פ) לימא לן מר מילתא (דאגדתא)". וראה הערה 25.

24 ועד שדוחה כמה איסורים כמו להורות לפני רבו (ראה עירובין סג, א. רמב"ם הל' ת"ת פ"ה ה"ג. טושו"ע יו"ד סרמ"ב ס"א), איסור אמירת ד"ת בבית המרחץ (שבת מ, ב. רמב"ם הל' ק"ש פ"ג ה"ה. שו"ע (ודארה"ז) או"ח ספ"ה ס"ב (ס"ד)). ועוד.

25 אבל להעיר, דנפק"מ לענין טומאה דמת מטמא ואין חי מטמא – ראה נדה ע, ב. וידועה השק"ט בנוגע לקברי צדיקים. ואכ"מ.

* ולהעיר מר"ח לעתנית שם "אין אומרים דבר הלכה בסעודה".

לא בעי רחמנא שקיום המצוות יהי באופן שיתבטלו חוקי הטבע¹⁶.

ועיין במצפה איתן במנחות (סט, א) גבי שיטת התוס' שם בהשקו"ט ד"חטים שירדו בעבים" לקיים בהם מצוה, דפי' התוס' היינו חטים שירדו ע"י נס, וכתב ע"ז ז"ל: "ובס' מנחת כהן הקשה דא"כ יופסלו למנחות דהא קיי"ל דבעינן קרבן ממשקה ישראל מן המותר לישאל, ומעשה נסים לא הוי מן המותר דאיתא בתענית שאסור ליהנות ממעשה נסים. וכיצא בזה כתב בידי משה ריש שיר השירים דמעשה נסים פסול למזבח כיון שאסור ליהנות ממנו. ולי נראה דאיסור זה אינו אלא ממדת חסידות ולא מן הדין. ותדע כו". עיי"ש ראיותיו לפי דרכו¹⁷. ובכלי חמדה על התורה (ויקהל לה, כז-ח) האריך כבר בענינים אלו¹⁸.

ובמק"א (לקוטי שיחות חל"ה עמ' 223 ואילך) נתבאר מקור ליסוד זה, דאיתא בתענית (ה, ב): "רב נחמן ורב יצחק הוי יתבי בסעודתא, אמר לי רב נחמן לרב יצחק לימא מר מילתא, א"ל הכי אמר רבי יוחנן אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה (כשיוצא הקול נפתח אותו כובע שעל פי הקנה ונכנס בו המאכל ומסתכן. . מאכל ומשקה הולך

¹⁶ ועיין עוד בלקוטי שיחות ח"ה עמ' 80 עומק הטעם בזה. ועיי"ע לקוטי שיחות חל"ה עמ' 48 ואילך.

¹⁷ ועיין מש"כ בתענית שם.

¹⁸ ולהעיר מב' הפירושים בענין והנשיאים הביאו (יומא עה, טע"א. תיב"ע ויקהל לה, כז) רבינו בחיי (שם). פרש"י שם מספרי נשא ז, ג. ועוד). ועד"ז בעוד ענינים.

דרך הושט (רש"י¹⁹)), בתר דסעיד²⁰ א"ל הכי אמר רבי יוחנן יעקב אבינו לא מת (אלא חי הוא לעולם (רש"י)), א"ל וכי בכדי ספרו ספדיניא וחנטו חנטייא וקברו קברייא, א"ל מקרא אני דורש שנאמר (ירמ' ל, י) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים, מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים". וכבר עמדו מפרשים (ראה בארוכה במפרשי העין יעקב) דטובא קשה, מה הרויח רב יצחק בזה שאמר "אין מסיחין בסעודה", הרי לכאורה גם על אמירה זו חל זה ש"אין מסיחין בסעודה"²¹, ואדרבה, כיון שרצה לומר לו "יעקב אבינו לא מת", שהוא דיבור מועט יותר מהדיבור "אין מסיחין בסעודה" שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה, "הול"ל מאמר זה ("יעקב אבינו לא מת") תיכף כשביקשו "לימא מר מילתא".

ויש מי שפירש (רי"ף לעין יעקב שם), שבאמרו "אין מסיחין בסעודה" לא היתה כוונתו לבאר למה אין הוא (רב יצחק)

¹⁹ וידועה השקו"ט אם הפירוש לתענית הוא מרש"י (ראה מהר"ץ חיות סוף מס' תענית. שם הגדולים (להחיד"א) מערכת גדולים ערך רש"י קרוב לסופו).

²⁰ כ"ה הגירסא בע"י. ובגמ' "בתר דסעוד". ופשוט דשניהם היו יושבין בסעודה. ואולי לפי גירסת הע"י מוכח דלפנ"ז כבר הפסיק ר"י מלסעוד - ראה לקמן סוף הערה 29.

²¹ וגם על אמירה דחיבה אחת, אמן - ראה ברכות מג, א. רמב"ם הל' ברכות פ"ז ה"ו. רא"ש ברכות שם פ"ו סל"ד, ע"פ ירושלמי שם פ"ו ה"ו. ושור"ע (ודאדה"ו) אר"ח סקע"ד ס"ח (סי"א).

על המקראות כאן), ומעתה צ"ע אמאי המתין הקב"ה מלבקר עד יום הג' ולא קודם לזה? ובאמת, בנוגע ליום הא' אינה קושיא כ"כ, כי כבר אמרו במדרשות (ב"ר פמ"ט, ב. ילקו"ש נחמי' רמו תתרא - הובא ברש"י שן לך י, כד) שבעת המילה ה' הקב"ה עמו לסייעו במילתו, "שלח ידו ואחז עמו", וא"כ כבר ביקרו אז בחליו. וממה שאמר הכתוב כאן "וירא", דמשמע רא' חדשה, כדברי הש"ס שהיתה ביאה בפ"ע "לשאל באברהם", מוכח דלא היתה זו הביאה דיום הא'; אבל עדיין צ"ע מנא לן דלא היתה הביאה ביום הב' לבקר בחליו, וגם אמאי באמת לא ביקרו אז.

אמנם, להשיטה הנ"ל שבמסקנת הר"ן דביום שני ליתא לסכנת מילה כתב הרא"ם בפרשתנו ליישב, דביום השני לא בקר הקב"ה את אברהם כיון שאינו חולה מסוכן (וגבי יום ראשון כתב שלא בקר הקב"ה

לאחר המילה או בג' שחל להיות בשבת, נראה מלשונו דדוקא לאחר המילה ממש א"נ בשלישי, וכך מטין דברי הרב אלפסי ז"ל... ע"כ. והמורם ממסקנתו דביום השני ליתא לסכנת מילה, אלא רק ביום א' וג'. ועיין מש"כ המגיד משנה בדעת הרמב"ם (הל' שבת פ"ב הי"ד): "וכן מרחיצין אותו לפני המילה וכו' ולאחר המילה וביום השלישי ואפילו בחמין שהוחמו בשבת מפני הסכנה. . ונראה מדברי רבינו שביום שני אין מחממין ובאמת בגמרא לא הוזכר אלא יום שלישי ואחר מילה שר"ל בו ביום וכן דעת קצת מפרשים ז"ל אבל דעת קצתם דכל שכן יום שני ויום שלישי לרבותא נקטינהו וזה דעת הרשב"א ז"ל וכי"ע דעת הרב רמב"ן ז"ל". וראה גם שר"ע הרב (סל"א סי"א).

והנה, גרסינן בבבא מציעא (פו, ב): "וירא אליו ה' (ריש פרשתנו) . . אמר רבי חמא ברבי חנינא אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם ה' ובא הקדוש ברוך הוא לשאל באברהם כו". וכבר הקשו רבים דצ"ע מנ"ל להש"ס דיום ג' למילה ה"י. ועוד קשה בטעם הדבר, כי הנה ביקור זה ה' כדי "לבקר את החולה"¹ (כמ"ש רש"י

¹ אף שמצות ביקור חולים ילפינן בסוטה (יד, א) מהכתוב "אחרי ה"א תלכו" (דברים יג, ה), או כבב"מ (ל, ב) מהכתוב "והודעת להם את הדרך ילכו" (שמות יח, יג), שנאמרו לאחר מתן תורה (עיי' רש"י שמות יח, יג), וא"כ יל"ע איך שיך להזכיר מצוה זו קודם מ"ת - י"ל ע"ד דברי הש"ס בסנהדרין (נח, סע"ב) דבכמה ענינים דקום ועשה גם בני נח נצטוו אף שאינם בכלל ז' מצוות דידהו, כי מצוות אלו הן רק בעניני שב ואל תעשה. ועי"ל דמצוה זו היא מכלל מצות גמ"ח, ורק לאחר מ"ת

נעשו ב' מצוות נפרדות (עיי' רמב"ם סדר תפלות בתחלתו במשנת אלו דברים. וראה שבת קכז, טע"א. שו"ת רש"ל סס"ד. ולהעיר מרמב"ם הל' אבל רפ"ד).

² בפשטות ה' אפ"ל דגם בב' ימים ראשונים בקרו הקב"ה, ולא סיפר הכתוב אלא על ביקור יום השלישי אגב שאר מאורעות יום זה הנוכרות בכתוב (ובפרט שדוקא ממה שהי' בביקור זה ילפינן דגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה (שבת קכז, א)), וסמין קרא דמזה יובן שגם בימים שלפנ"ז ביקר, כיון דליכא סברא לחלק ביניהם נאדרבה בימים אלו הסכנה גדולה יותר לשיטה אחת, ככפנים] - כל זה אינו, כי מלשון הש"ס "אותו היום יום שלישי כו' ובא הקב"ה לשאל באברהם" משמע שסיבת הביקור לשאל באברהם היתה כרוכה דוקא בזה ש"אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם הי"י". ולהלן בסוף דברינו יתבאר שפיר.

כיון שהי' אברהם טרוד במילת ישמעאל, "לידי ביתו" ו"כל מקנת כספו" [אבל באמת זה צ"ע כי מפשט המקראות נראה שאברהם נימול לאחורונה, אאחרי מילת כל אלו (עיין בזה ברמב"ן וראב"ע על התורה). ושמה י"ל דאברהם הי' טרוד בביקור חולה אצל כאו"א מהם כו'. או שאכן ס"ל להרא"ם דאברהם נימול בתחילה, וזה ע"פ מש"כ נימוקי האוה"ח כאן]]. ולדברינו כבר יישבנו שפיר ענין יום הא' דבאמת בקרו אז, ולק"מ).

איברא, דעדיין לא העלנו מזור לקושייתנו להנך ראשונים שהזכיר המ"מ דסברי דיום שני יום סכנה הוא (ואדרבה – "סכנת יום שני גדולה משלישי" כמ"ש הר"ן לשיטה זו). ובאמת גם רש"י גופי' פי' בסוגיא דשבת שם דאף ביום שני איכא סכנה (והביאו הרא"ם בפרשתנו)³, והרי בגמ' ב"מ איתא שהביקור היה רק ביום ג', ולא מצינו פלוגתא על כך, וא"כ קשה אליבא דשיטה זו למה לא בקרו עד יום ג'. ובאוה"ח ריש פרשתנו כתב: "וראייתי בגירסת הטור שלא כתב יום ג' אלא מלמד שבא הקב"ה לבקר את החולה, אלא בתלמוד שלפנינו גרסינן יום ג' וכו'".

ובסיום פירושו: "ואולי כי הסוברים כן (שאין הפרש בין יום א' ליום ב') גורסים כגירסת הטור". וצ"ע שהרי גם רש"י ס"ל שאין הפרש בין יום א' לב' כנ"ל, ובכל זאת הדגיש בפירושו על התורה (לאחרי שכבר הודיע בתחילה בפתח שבא הקב"ה

(3) וראה גם רש"י שם פו, א ד"ה מנין שמרתיצין: דאף ביום ג' מסוכן הוא.

לבקר) – "א"ר חמא ב"ח יום שלישי כו"⁴. ובאמת, גם לפי דעת הר"ן דביום השני ליכא סכנה – צ"ע בעצם תירוץ הרא"ם, כי הלא מצות ביקור חולים היא גם בחולה שאינו מסוכן, כפשט סוגיית השי"ס בנדרים (לט, סע"ב ואילך). וכן מובן ברמב"ם פי"ד מהל' אבל גבי מצוה זו, ובטושו"ע יו"ד סי' שלה⁵. ומעתה עדיין אין מובן הטעם שלא ביקר הקב"ה את אברהם ביום הב'. [ובפרט שכל עצמה של מצות ביקור חולים למדוה בש"ס (סוטה יד, א) ממה שביקר הקב"ה את אברהם, וא"כ אם מה שלא ביקר הקב"ה ביום הב' היה כי לא היה במצב של סכנה, מנא לן לדינא דיש חיוב ביקור חולים אף לחולה שאין בו סכנה, אלא ע"כ דהא דלא ביקרו הקב"ה ביום ב' היה מטעם אחר].

ובמהרש"א לבבא מצינא (שם) כתב דכיון שגם להנך דסברי שביום א' וב' הסכנה גדולה יותר מ"מ "ביום ג' החולשה גוברת יותר" (כמ"ש הר"ן), להכי בא הקב"ה ביום ג' כי אז "הוא עיקר מצות הביקור".

(4) ואין שייך לתרץ בזה שבפירושו על התורה, מכיון שהוא בדרך הפשט, ס"ל דלא כפירושו לשי"ס, וס"ל דהסכנה אינה ביום ב' כ"א ביום ג' – כי (א) הרי ענין זה (מתי הסכנה היא יותר) הוא דבר שבמציאות, כך שדוחק לומר שרש"י נקט שהמציאות היא באופן שונה בפירושו עה"ש ובפירושו לחומש. (ב) פירוש זה הביא רש"י על התורה בשם ר' חמא ב"ר חנינא, היינו ששיטת השי"ס ופשט המקראות שוים כאן.

(5) ולהעיר אשר בכלל, חולי דמילה וסכנה שבזה סוג בפ"ע הוא, וכדמוכח מהא דחייבו תורה לימול, וכן מוכח ממרו"ל דעד אלישע לא הי' חולה שנתרפא (ב"מ פו, א). ועוד יש להוכיח כן.

שייך זה¹⁰. אבל גם תירוץ זה צ"ע, כי הלא הקב"ה יכול הכל, גם לבקר בהסתור, ותו דאכן גרסינן בבבא מצינא שם שהביקור הי' "כחום היום" בזמן דליכא עוברים ושבים¹¹. היינו שהי' באופן דלא אושא מילתא.

ב

יוביח יסוד חדש דעדיפא קיום מצוה שלא ע"י נס

ולהכי נראה לומר יסוד חדש בכ"ז, דמגדרי המצוות שצריך להשתדל שקיומם יבוא ע"פ דרך הטבע ולא ע"י נס¹² (מלבד בדאי אפשר או שנעשה הנס במיוחד בשביל זה¹³, וכמו נס השמן דחנוכה¹⁴), והוא ע"פ היסוד הידוע שביאר הר"ן (דרשות הר"ן דרוש שמיני הקדמה הראשונה) "שחפץ השי"ת ורצונו לקיים מנהגו של עולם בכל מה דאפשר והטבע יקר בעיניו ולא ישנהו אלא לצורך הכרחי"¹⁵, ולכן,

עיי"ש. אבל עדיין אין הדבר מובן, כי הלא פשיטא שגם בב' הימים הראשונים ישנה המצוה, ולמה לא ביקרו גם בימים אלו⁶.

והאוה"ח כתב לתרץ קושיא זו בדרך אחרת, מצד הא ד"אין מבקרין את החולה אלא מיום השלישי והלאה" (רמב"ם שם ה"ה)⁷. עיי"ש⁸. והוסיף: "והגם שאמרו בירושלמי דפאה (פ"ג ה"ז) כי הקרובים נכנסים מיד לבקר⁹, ופסקו מהר"ק (סי' שלה) יעוין שם דבריו, והטעם הוא כי הקרובים לא אושא מלתא, וכן כתבו האחרונים, אין להקשות כי ה' אלקינו קרוב לנו מאוד (ואתחנן ד, ז) שעל כל פנים ישנו בפרסום ואושא מלתא". ע"כ. פירוש, כי הטעם שקרובים מבקרין הוא לפי שאין ביקורם עושה פרסום על חליו של זה (משא"כ ע"י רחוקים אוושא מילתא), כמ"ש הב"ח (יו"ד שם), וגבי הקב"ה לא

(6) ומה שהוסיף שם עוד המהרש"א "וכן אמרו דאין מבקרין החולה עד אחר ג' ימים" – יתבאר בסמוך דאי"ז שייך לנדרן דיין.

(7) ובירושלמי הנסמן להלן בפנים, ובטושו"ע שם – "אחר ג' ימים".

(8) באמת, באוה"ח שם כתב רק שביום א' אין מבקרין ("מטעם מה שאמרו בנדרים (מ, א) וזה לשונם רבא יומא קמא דחליש אמר להו לא תגלו לאיניש כי היכי דלא ליתרע מזלי", ופירש רש"י כי היכי דלא לישתעי מילי עליו, ע"כ, והוא הטעם שלא אמר רב חמא שבקר ה' ביום א', כדי שלא ישתעו וכו', ומה גם בבוא מלך גדל אוושא מלתא בפרסום כל העולמות), ולגבי יום ב' תירץ מצד שיטת הר"ן דליכא סכנה. אבל לפי לשון הרמב"ם המובא בפנים דעד יום ג' נמנעים מלבקר – שפיר התירוץ יהי' גם לשיטת רש"י דאיכא סכנה ביום ב'.

(9) הובא בטושו"ע שם (וידועה התמי' על שלא הביא הרמב"ם דין זה).

(10) עיין לשון האוה"ח בהערה 8 שביאת הקב"ה "בפרסום כל העולמות".

(11) וכ"ה בב"ר פמ"ח, ט. רש"י ריש פרשתנו.

(12) וצ"ע משיטת תודה"ה חטין (מנחות טז, ב) דלהלן בפנים. ואכ"מ. אבל אכן רש"י חלק עליו ונמנע מלפרש דהיינו חטים שע"י נס.

(13) וע"ד הא שאכלו את המן, אף דקיי"ל (כדלהלן בפנים. ועיין רש"י תענית כד, א ד"ה אלא כאחד) שאין נהנים ממעשה נסים.

(14) אבל עיין בזה בארוכה בסה"ש תש"נ ח"א עמ' 201 ואילך שאופן הנס התחיל דוקא ע"י הטבע כו'.

(15) וראה גם חינוך מצוה תקמו.